

דרשת פ' וישב

I.

יום אחד, הגיעה גיסתי מאמריקה לשכונת בורו פארק בברוקלין - שכונה דתית/חרדית לכל הדעות. שיחה שהתנהלה בין שתי נשים התגלגלה לאזנה. אחת שאלה את חברתה: "ומה עושה בעלך היום?" ["וואס טוט היינט אייר מאן"?] והשנייה ענתה: "ער זיטסט" [= "הוא יושב"]. הכוונה איננה שהוא יושב ולומד, או שהוא יושב בכולל. אלא, שהוא יושב... בכלא! "ער זיטסט" היא תשובה מוכרת למספר לא מועט של אנשים בסביבה. ועל מה הם "יושבים"? על עבירות בקטגורית "צוארון לבן" - דוגמת העלמת מס, דו"חות שיקריים, הלבנת כספים דרך מוסדות תורניים, וכו'. לצערנו הרב, עבירות מעין אלה לא פסחו על מדינת ישראל. וכשמוסדות תורניים מעורבים בפרשיות שחיתות הללו, עלינו להכריז בפה מלא, שלא רק שאין הצדקה כלשהי למעשים כאלה, אלא שיש כאן גזל מהציבור, עון שקר, וחילול ה' ברבים. ובנוסף לכך, ספק אם יש קיום מצוות תלמוד תורה בכלל, מאחר שמדובר ב"מצוה הבאה בעבירה". ולגבי כל אלו היושבים בכלא - וגם אלו שבדרך - על העבירות הללו, רצוי מאד שלא יברכו "ברכת הגומל" עם שיחרורם בתום תקופת המאסר. כשחכמינו [במס' ברכות נד:]: קבעו ש"ארבעה צריכין להודות", כולל "מי שהיה חבוש בבית האסורים", חשבו על היהודים המיסכנים שישבו בכלא רומי - מקום שהסבירות שיצאו בחיים היתה קלושה ביותר. ועל הצלה ממצב פיקוח נפש ודאי, ישנה חובת ההודאה. "ברכת הגומל" לא תוקנה לפושעים ועוברי חוק ששילטון החוק הורידו אותם מהכביש למען הסדר הטוב ושלום הציבור. לאותם אנשים נאמר: שישבו! - "זאלין זיי זיצין"!

II.

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען"

א. גם יעקב יושב. לא בכלא, כמובן, אבל יושב בארץ כנען במצב לא סימפטי.
 ב. רש"י מביא לשון המדרש: "בקש יעקב לישב בשלווה - קפץ עליו רוגזו של יוסף.
 ג. יעקב חשב, בטעות, שהוא יעבור את "גיל הזהב" בנחת. ולא כך היה. במס' סנה' קו., אמרו חז"ל: "כל מקום שנאמר, וישב, אינו אלא לשון צער. כתיב: 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו', ובסמוך: 'ויבא יוסף את דבתם רעה'".
 ד. הסיפור מתפתח, כידוע, לידי מציאת יוסף את עצמו אסיר בבית הסוהר במצרים - רחוק מאד, בכל המובנים, מבית אבא בארץ כנען.
 ה. נאמר ליעקב שיוסף נטרף ע"י חיה רעה, ויעקב יושב עליו "שבעה" ימים רבים. בעצם, הוא לא מפסיק להתאבל על מותו של יוסף: "וימאן להתנחם, ויאמר, כי ארד אל בני אבל שאולה". ובסוף פ' מקץ, כשיעקב הסכים, בסופו של דבר, לאפשר לבנימין לרדת עם אחיו למצרים, הוא מצהיר: "ואני כאשר שכולתי - שכלתי". כלומר: השכול היה נוכח בבית זמן רב.
 ו. תגובה כזאת, איננה בהכרח, מחוץ לטבע. השכול, כאן בארץ, מוכר לנו היטב, לצערנו, ומשפחות מתאבלות "ימים רבים" גם כאן. [ואנחנו זוכרים שמו"ר הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל אמר 'קדיש' אחרי פטירת אשתו למשך כעשרים שנה לאחר מותה. והמשיך כל הזמן לעלות לקברה כל ערב שבת, בבחינת "וימאן להתנחם"].

III.

וכל אותו הזמן, יוסף לא מת. הוא היה אסיר בכלא המצרי. ואותו "בעל החלומות" שבתחילת הפרשה מתבקש להתמודד עם חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, שגם הם היו בכלא איתו.
 ב. יוסף ראה בשר המשקים הזדמנות פז לזכות בשיחרורו המוקדם מהכלא. "כי אם זכרתני אתך, כאשר ייטב לך, ועשית עמדי חסד, והזכרתני אל פרעה, והוצאתי מן

הבית הזה. כי גונב גונבתי מארץ העברים, וגם פה לא עשיתי מאומה, כי שמו אותי בבור הזה".

ג. לכאורה, ליוסף פרוטקציה יוצאת מן הכלל. חוץ מנקודה אחת: שר המשקים היה כפוי טובה. "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו". אולם, אחרי דחייה של שנתיים ימים, יוסף כן משתחרר בזכות אותו שר המשקים [בפ' מקץ].

ד. ללא ספק, יוסף היה חייב ב"ברכת הגומל" כ"מי שהיה חבוש בבית האסורים". ה. אולם, לא שומעים שיוסף הביע רגשי תודה כלשהם לקב"ה על שיחרורו [מלבד הרמז דרך קריאת שמות של ילדיו, מנשה ואפרים: "כי נשני אלוקים את כל עמלי" ו"כי הפרני אלוקים בארץ עניי". אבל, חסרים כאן דברי הלל והודאה מפורשים על השיחרור עצמו].

ו. חוסר סגירת מעגל זה, דומה מעט לדברי הפייטן של הפיוט שמוסיפים בתפילות יוה"כ, "אלה אזכרה". העלה שם טענה שמאז ימי אחי יוסף ועד תקופת ר' עקיבא וחבריו, איש לא נתן את הדין על עון "גונב איש ומכרו" בפרשת "מכירת יוסף".

ז. דומני, שעם ישראל לדורות אכן ידע להשלים ולתקן את העניין – מדי שנה בשנה – באותו לילה שחוגגים את יציאתנו מעבדות לחירות: הלוא הוא, ליל הסדר.

ח. רמזים שונים ישנם אצל חז"ל אודות תקנת החכמים לשתות ארבע כוסות בליל הסדר. גודלנו כולנו על ברכי הרמז המפורסם ביותר: "כנגד ארבעה לשונות של גאולה" [מפ' וארא]: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. אולם, בתלמוד ירושלמי פסחים פרק י', ישנו רמז מעניין לארבע כוסות: "כנגד ארבע כוסות של פרעה". כלומר, ארבע פעמים שהמלה "כוס" מופיעה בחלומו של שר המשקים. וכידוע, דרך מצות שתיית ארבע כוסות בליל הסדר, יש קיום של "פירסומי ניסא". ולא רק שמפרסמים את הנס הגדול של יציאת מצרים, אלא שמתכוונים לדברי שבח לבורא על שיחרורו של יוסף – דרך אותו שר המשקים – שהוביל, בטווח הארוך, לידי יציאת מצרים ממש.

ט. שיחרורו של יוסף מהכלא הוא חלק מ"בצאת ישראל ממצרים".

IV

בסומו של דבר, משהו חיובי כן יצא מאותו שר המשקים, על אף שהוא היה כפוי טובה, כפי שרואים בפסוק: "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו".

א.לכאורה, המלה "וישכחהו" היא מיותרת. ואכן, רש"י במקום מוסיף: "ולא זכר בן ביום, וישכחהו לאחר מכאן".

ב. היה לי מלמד בכתה ו' בישיבה מקומית שלימד אותנו שדורשים את המלה "וישכחהו" עפ"י ראשי תיבות [באידיש!]. למען האמת, נשכחו ממני מזמן אותם ראשי תיבות. אבל חיפשתי ב"גוגיל" וקיבלתי ראשי תיבות באידיש ל"וישכחהו": "ועלכע יונגל שפילט כורטין חנוכה, היסאט וינטר". משפט זה קשור איכשהו למנהג של משחק הקלפים בחנוכה [אולי קשור ל"ניטל נאכט"]. היתה, כנראה, כוונה להכניס את חנוכה - בדלת אחורית – לתמונת יוסף בכלא.

ג. גם הסיפור של חנוכה הוא סיפור של שיחרור מהכלא. חנוכה הוא הסיפור של היציאה מעבדות לחירות – לא משיעבוד גשמי, אלא משיעבוד תרבותי. מהשפעת תרבות יון, חזרנו להיות בני חורין במובן הרוחני. ולכן, גומרים את ההלל כל שמונת ימי חנוכה, "הללו עבדי ה'!" ויש משום "ברכת הגומל" בסימן: "בצאת ישראל ממצרים".